

Janko Samec:
Na svečnico.

Kam je pala bela zvezda
v gluho, mrzlo zimsko noč?
Kam odpravili iz gnezda
so se drobni ptički proč?

Zvezda splavala z obzorja
je pogledat v novi svet,
ptički so odšli za morja
novim ljudstvom pesmi pet.

Mi pa gledali bi radi
belih zvezdic svetli žar,
in bi čuli spet v ogradi
radi ptičke par na par.

Dajte, jasnih sveč prižgimo
na oltarju Bogu v čast,
pa pregnal bo hudo zimo
in pomladi dal oblast.

Radivoj Rehar:

Jurij in Majdica.

1.

Nekoč nekje živila
je mama, ki imela
je sinka Jurja s pušo
in Majdico lenušo.

Je Majdica lenuša,
nerodna kakor buša,
vse lonce ji pobila,
pa mačko obdolžila.

A sinek Jurij s pušo
je vpihnil mački dušo,
se kregal s petelini
in z zajčki kosmatini.

2.

Jurij s pušo,
naš junak,
stopil je pred
čebelnjak.

»Hej, čebele,
jaz sem tu;
dajte hitro
mi medu!«

A čebele
so hudé
se zagnale
mu v lasé.

V kotu revež
zdaj sedi,
glava močno
ga boli.

3.

Šel je Jurij s pušo
čez zeleno polje,
vriskal in prepeval,
bil poln dobre volje.

Pri zeleni mlaki
pa ga oregljala
žabica je Rega,
ter mu to dejala:

»Silni Jurij s pušo,
reši nas nadloge:
strašen zmaj prišel je
nad nas reve uboge.

Ko da v našem polju
on le gospodar je,
nosi se oholo,
sikajo mu škarje.«

»Dobro!« odgovoril
ji je Jurij s pušo.
»Danes še upihnil
grešno bom mu dušo.«

Pa je odkorakal
Jurij nad mrcino
in jo našel spečo
v travi za krtino.

V solncu se svetili
so na glavi njeni,
joj, rogovi strašni,
dolgi, zaostreni!

Jurij se je ustrašil,
zbežal je junaček,
a za njim smejal se
v travi je — rogaček.

4.

Jurij s pušo šel na Kras
v Polževo je, dolgo vas;
sam župan je ponj poslal,
da bi polža jim zaklal.

Jurij vzel je oster nož
in s podporo hrabrih mož
zgrabil polža za rogé,
nož potisnil mu v srcé.

In županova gospa
s praznim piskrom je prišla,
da bi polopila kri,
a krvi — nič bilo ni ...

Žalovali so možje,
cmerile so se gospe,
zdihovala vsa je vas —
ker ni bilo nič klobas.

5.

Kaj belí se na zeleni gôri?
To so Jurja našega šotori.
Zbral je vojsko, vojsko potepuško,
šel nad kačo, kačo-belouško.

»Silna kača, strah dežele naše,
Jurij s pušo, zdaj nad tebe jaše,
le kar brz se grehov mi spokori,
naglo svojo oporoko stori!«
dél je Jurij kači-belouški
in pomignil vojski potepuški.

Navalila vojska je krvava,
padla kači je strahotna glava,
odkorakal z njo v zeleno polje
Jurij s pušo židane je volje,
pa se ustavil pred globoko mlako
in zapel je žabam pesem tako:
»Drage žabe, žabice in rege,
rešene te hude ste nadlege,
mrtoa zdaj je kača-belouška,
ubila jo je vojska potepuška.
Hitro pridite iz temne mlake,
tri velike stórite korake,
da ogledate si njeno glavo,
njeno glavo mrtvo in krvavo!«

Prihitele žabe so iz mlake,
tri storile skoke in korake,
gledale so mrtve kače glavo,
Jurju zaregljale v čast in slavo:
»Hvala ti, mogočni Jurij s puško,
da ubil si kačo-belouško,
rega-rega, kvak in kvak,
ti največji si junak!«

6.

Jurij s pušo šél je v gaj,
ko je bil v deželi maj,
tam je našel hrastov panj,
roko je potisnil vanj —
v njem je bila ptičica,
ptičica siničica.

Jurij ptičico je ujel,
jo s seboj domov je vzel
in zaprl jo v kajbico
ter poklical Majdico:
»Majdica sestričica,
glej, to je siničica,

lépo bo prepevala,
kratek čas nam delala.«

Jurij s sestro Majdico
je sedel pred kajbico,
čakal je tri dni, noči,
da se ptička oglasi,
ali ptička žalostno
je klonila glavico,
jedla nič ni, pila ni,
nič se oglasila ni...

Jurij v hudih je skrbeh
vprašal ptičko po treh dneh:
»Kaj je tebi, ptičica,
ptičica siničica,
da se nič ne oglasiš,
da se žalostno držiš?«

»Špiči, špiči, ti, ti, čuj,
nič se name ne huduj!«
dela mu je ptičica,
ptičica siničica.
»V gaju tam je hrastov panj,
gnezdo sem si znesla vanj,
pet mladičev v njem sedi,
mene kliče in medli,
kliče svojo mamico,
da prinese hranico.
Daj, odpri mi vrata spet,
spusti me v široki svet,
spusti me v zeleni gaj,
k mojim revicam nazaj!«

Jurij uslišal ptičico
drobno je siničico —
spustil jo v zeleni gaj;
šla k sirotam je nazaj,
A ko jih vzgojila je,
k Jurju jih vodila je,
sedla je na črešnjico
in zapela pesmico:
»Špiči, špiči, ti, ti, čuj,
z nami Jurij se raduj,
poj in priskaj v solnčni maj,
čiči-fuj in čiči-daj...«

Lea Fatur:

Matjažek.

6. Moja mama nosi janko.

O ljubi Bogek! Je li ta deček, ki gleda iz vodnjaka, res Matjažek? Deček, ki ima bel svitek okoli glave, bel svitek z rdečim vrhom? In tak rdeč jopič kakor mak na vrtu? In prave turške hlače? In turške mehke čevljičke? Nemara, da so odrli ubogega dečka in naredili Matjažku čevljičke? ... In ob pasu te obleke se sveti prava sablja. Taka, ki reže glave. Ko bo začel mahati Matjažek ž njo, bo pobil vse Turke in ušel domov. Zdaj je majhen, in nihče mu ne ve povedati, kod se gre v Podkrnos. Turki so res neumni! Vse vprašuje, a nobeden ne ve za Celovec ne za proštijo ne za Podkrnos. Ko pa vprašujejo Matjažka, mu pa pravijo Mahmud. Oh, kako je hudo za malega dečka, ki so ga ugrabili Turki! Ne tepejo ga, ne vprezajo ga v plug kakor viteza Bojka — ali povedati ne sme, da je Matjažek, da je kristjan. Govoriti ne sme od svoje ljube mame ne od dobre stare mame. Tista Turkinja, ki sedi tam pod drevesom — ni takšnega v Podkrnosu! — pravi, da je o n a njegova mama, in tista dva dečki, ki se igrata, da mečeta lesene punčke v vodnjakovo korito, kjer plavajo ribe, kakršnih ni v Glini — tista Hafi in Mufi in Era in Bera — pravijo, da so mu bratje, pa niso bili še nikdar nikoli Podkrnosom. Ne vedo ne za liso ne za rjavca in ne za grajsko kačo, ki hodi k Matjažku mleko pit. Ne vedo, kaj je zvon, ne kaj je sveti Miklavž, ne kaj so božiči. O ljubi Bogek, kako neumni so ti dečki! V Podkrnosu ve še maček, kje je pot v Celovec; tukaj pa še Ali ne ve, tisti šobasti, ki je prijahal z Matjažkom sèm.

Deček vzdihne, sede na rob vodnjaka in gleda vase: Ne sme več govoriti o Podkrnosu, ne praviti, da je Matjažek. Zažugal mu je gospod, ki ga je kupil, gospod, ki se mu pravi valjevski beg. Zažugal mu je, da ga bo Ali z bičem. Zato, ker je povedal v tisti šoli, kjer se valjajo dečki po tleh in vpijejo: »Mohamed!« — ker je povedal, kako pravijo stara mati. Matjažek ne bo več rekel, da ni Mahmud; Matjažek ve, kako boli bič, in je majhen ubog deček. Pa vé vse: O punku, o svatbi, o Turkih. Vé, kako je zdravil hudi Turek Ibrahim uboge velike dečke z bičem, da so imeli reveži pisane hrbte in krvava meča ... In dostikrat, ko je bilo malemu dečku tako hudo, je prišla mama in ga je odnesla. Ali zakaj ga je prinesla nazaj?

Vpraševal je Matjažek po poti: »Je to Celovec? — Glina? — Proštija?« — Pa ni bilo doma! Vsak dan je rekel dobri Turek: »Jej, Matjažek, jutri boš doma.« Pa je bilo danes in jutri ... Mama je prihajala, da je ni videl. Potem so prišli nekam, kjer je bilo veliko lesenih hiš. In tenki, tenki zvoniki. »Tam molijo Turki Boga,« je

rekel dobri Turek. Gori je bil velik grad, pa ni bil Podkrnos. Matjažek je bil tako truden, da je kar ležal na tleh. Pa so prišle bav-bavženske v hlačah in so prinesle pogačic in mleka. Pa so prišle prave ženske in so mu prinesle lešnikov in trnulj. Milovale so dečke in govorile: »Če vidite naše, recite jim, da naj ne pozabijo svoje vere. In tudi vi, dečki-ubožci, ne pozabite mater!«

Šel je mimo Turek v dolgem kožuhu, z velikim svitkom na glavi, in za pasom se mu je svetilo. Matjažek je razumel, da je to gospod, kakor je oni v gradu, kamor nosi ata tiste trikrat proklete davke. Pa žalosten je bil ta gospod Turek in žalostno je pogledoval dečke.

Za gospodom je šel tak, kakor da je izrezan iz zrelega kostanja. Šobasta usta je imel in velike zobe pa rdečo kapo na glavi. Tisti kostanjasti je pogledal Matjažka in pokazal zobe, kakor da ga misli požreti. Pa je poskočil za gospodom in sta se ustavila oba ob Matjažku. Tudi gospod je delal velike oči in usta. Kostanjasti je rekel:

»Alah te je blagošlovil gospod! Ali ni deček ves tak, kakršen je bil tvoj Mahmud?«

Gospod je prijel Matjažka za brado in ga je izpraševal. Začudil se je: »Tudi glas in pogled sta ista! Lahko bi mislila Roža, da je res njen sin. Ali deček bi nas lahko izdal?«

»Majhen je še, gospod. Bo kmalu tudi sam verjel, da je Mahmud.«

Gospod je ugibal: »Brez otroka ne smem pred svojo ženo. Hči je velikega vezirja in težko gleda, da ima moja druga žena štiri otroke.«

Kostanjasti je kimal: »Je res čudno urejeno, da ima vsak nas samo po en vrat.«

Oba Turka, hudi in dobri, sta stopila h gospodu. Vprašal je: »Prodaš dečka?«

»V Carigradu bi dobil več zanj,« je okleval hudi Turek, dobri pa je silil: »Do Carigrada ne pride. Vedno joče po materi.«

»Dobil bo dobro mater,« se je zarežal kostanjasti. Gospod je vrgel Ibrahimu nekaj, kar je cingljalo. Priklonil se je gospodu. Dobri Turek je objel Matjažka: »Alah s teboj, siromaček!« Dečki so klicali: »Z Bogom, Matjažek! Ne pozabi na nas!«

Turka sta peljala Matjažka v veliko hišo. Tam so ga ženske okopale in oblekle po turško pa ga opasale s sabljo. Potem ga je vzela kostanjasti Ali v naročje in mu velel: »Če te kdo vpraša, reci: Mahmud sem, sin bega iz Valjevega. Zdaj gremo domov k tvoji mami.«

Mislil je, da bo našel res svojo mamo, pa je bila ta beginja, ki pripoveduje zdaj oni, ki je prišla z malo punčko v vas, z malo Leko, ki vpije »Mud! Mud!«

To pripoveduje beginja, kar premišljuje Matjažek. Pravi: »Povej, preljuba, kaj mi je storiti? Otroka mi je pripeljal mož domov tako izpremenjenega, da ne pozna lastne matere. Ko sem ga stisnila prevesela k sebi, se je branil divjaško in vpil: 'Ne maram te! Turkinja si!' Rečem mu: 'Mahmud, srce moje, saj sem vendar tvoja mamica! Kaj ne poznaš več svoje mamice?' Pa se me je branil in kričal: 'Moja mama nosi janko! Ti imaš pa hlače! Ti si turški bav-bav!' 'Turški?' sem se mu zasmejala, 'kaj nisi tudi ti Turek, Mahmudek moj?' Pa se je zrepenčil ta malež: 'Jaz sem kristjan! Moja mama je v Podkrnosu.' Vsa izneumljena in prestrašena sem poklicala Alija in ga vprašala, če ni moj otrok občeval v hiši moje svakinje z otroki raje. Pa mi je ta zverina pritrdil ravnodušno, da je tam dosti takega drobiža in da ne moreš ubraniti otroku do otrok, posebno ker je bilo Mahmudku dolg čas. In da bo otrok tako kmalu pozabil na to.«

»Kaj pa pravi tvoj mož?« je vprašala sočutno Lekina mama.

Beginja je pa zamahnila z rokami, ki imajo rjavo dlan in rdeče nohte: »Saj veš, kaj so možaki. Ni, da bi pregovoril pametno besedo ž njimi. Smejal se mi je, da toliko uvažujem vsako otrokovo besedo.

Tam mu je stregla sužnja-kristjana, pa se je odvadil turško oblečenih žensk. Pomisli! Videl je kristjanske dečke, ki so jih gnali v Carigrad. Bil je med njimi deček njegovih let, neki Matjažek iz Koroške. Lahko se mu še pritakne, da je on tisti deček; saj veš, kako domišljijo imajo otroci in tvoj Mahmud še posebej, mi je rekel mož. Glej samo, da se odpočije in naspí in pusti me v miru; veš, da mi je zastalo mnogo upravnega posla. Otroka pa drži drugič doma; dovolj sitnosti mi je prizadeval. Kakor da ni silil Mahmud sam ž njim in kakor da se ni hotel oče pobahati pri sestri in sorodnikih z vnukom velikega vezirja sultanovega.«

Mama od Leke je našobila usta. Beginja je tožila. »Nimaš sočutja pri moških... Poglej, kako me je prestrašil zvečer, ko sem ga spravljala sama spat! Priporočamo se Alahu in Mohamedu, sem molila. Deček pa, namesto da bi molil z menoj, kakor je bila navada, se je upokončil in hitel: 'Pri nas pa molimo tako: S križem ležem, s križem vstanem. Križ me varuje od polnoči do polnoči. Angelček moj, varuj ti mene nocoj!«

»Glej,« se je začudila Lekina mama, »kako dobro glavico ima tvoj Mahmud, da si je zapomnil toliko pesmic. Treba ga bo poslati v visoke šole; to bo še luč, ki bo svetila turškim deželam.«

Zadovoljno se je nasmehnila beginja: »V Carigrad ga pošljemo in še v druge kraje. Bival bo pri svojem starem očetu in videl sultanovo moč. Ah, Ima, ti me znaš potolažiti, ti si moja odkrita prijateljica. Poglej — meni se zdi, da ljubi beg bolj svojo drugo ženo in njene otroke, ko vendar nista Hafi in Mufi pol tako nadarjena kakor moj Mahmud in tudi nista tako odlične rodbine.«

»Gotovo da nista,« je zategnila usta Lekina mama. Beginja je pa povzela: »In ravno zaradi moje rodbine... Pomisli, kako bi se slišalo, da hoče biti vnuk velikega Mohamedovega vezirja kristjan! Mislila sem, da spravim ubogo zmedeno glavico na pravo pot in sem ga poslala z dečkoma v šolo k hodži (turškemu duhovniku). Mahmud je bil že večkrat tam. Pa kaj mi naredi! Hodža je narekoval otrokom to, kar ponavlja rad vsak veren Mohamedanec: 'Bog je Bog in Mohamed je njegov prerok.' Mahmud pa se oglasi: »Stara mama pravijo tako: Tri osebe en sam Bog — bodi česčena presveta Trojica!« Hodža je bil ves iz sebe; natepsti se ni upal na šega, poslal pa je vse tri domov in prišel sam k meni, zakaj pustim otroka med kristjanske. Jaz se pač ne bojim hodže...«

»Ne, tebi se ni treba bati hodže,« je pritrdila Lekina mama. »Le pridi z Mahmudom k meni, da se poigrata z Leko. — Mahmud, srce moje, te boli kaj glavica?«

Matjažek je pogledal zaupno v oči Lekine mame in odgovoril zagonetne besede: »Bič je dobro zdravilo.«

(Dalje prihodnjič.)

Ksenija Prunkova:

Solnčna roža.

a plotom je bilo smetišče, kjer so odlagali zidarji ilovico, kamenje, okruške opeke in malto, da je bil tam že velik kup. O, pa ni bila tam samo ilovica, kamenje, okruški opeke in malta, tam je ležalo še petero imenitnih reči, ki so prišle tja, sam Bog si ga vedi, kako. Te imenitne reči so bile: velik star čevljev, z okencem za palec (če bi bila noga v njem), drobna rdeča baržunasta peta ženske copatke, glinasta črepinja, kos zarjavelih vilic in še nekaj, o čemer pa dolgo ni nihče vedel, kaj je prav za prav. Pozneje se je izkazalo, da je samovarjev roček. Teh petero osebnosti se je smatralo za najimenitnejše na smetišču in ker so ležale baš druga blizu druge, so se seznanile in ustanovile društvo za povzdigo družabnosti. Lahko si mislite, da so bile te osebnosti zelo različnega značaja, zato so se večkrat sprle med sabo, zlasti vilice so bile strupenije in zbadljive sorte; vendar so se osebnosti kmalu pobotale, ker bi bilo sicer preveč dolgočasno na smetišču.

Bilo je zgodnjega jesenskega jutra. Megla je pršela čez travnike in vrtove, da je bilo vse vlažno in dolgočasnosivo.

Na smetišču pa, tik za plotom — kakor da se je tja izgubil solnčni žarek — je ležalo nekaj zatega, toplega. Bila je solnčna roža, odlomljena tik nad korenino, z enim samim čudovito velikim cvetom. Bog ve, kako je prišla tja; ležala je na kamenju in je umirala.

To je bil za naše osebnosti nov dogodek, ki jim je dal mnogo opravka. Niso opazile njene žalosti, jezilo jih je, da se solnčna roža nič ne zmeni zanje in se nič ne predstavi. Saj jih je tako zanimalo, kdo in kaj je, odkod je prišla in kako in zakaj?

»O,« je zabavljajl čevljev, »misli, da smo prenizki zanjo. Pa nismo. Jaz sem gosposki čevljev!« se je postavljajl bahavo, da bi ga roža čula.

»Rees?« so se začudile vilice in še zbudle: »Kako pa, da te je vagabund vrgel na smetišče! Še zanj si bil preslab!«

»Vagabund, vagabund!« se je razhudil čevljev. »Že pri rojstvu sem bil gosposki čevljev, in kar si pri rojstvu, ostaneš vse življenje, in kar ti je usojeno pri rojstvu, to te doleti.«

»Tebi je bilo usojeno, da te bo nosil vagabund na nogi,« so nagajale vilice.

Čevljev pa se je izognil: »Moj gospodar je bil velik gospod, ker je imel trebušček in debelo zlato verižico nad njim. In roke je držal v žepu in je žvenketal z denarjem. Mesar je bil — o, in velik gospod, ki je imel trebušček in debelo zlato verižico nad njim, in jaz sem bil njegov prazniški čevljev.«

»Tudi jaz sem bila gosposka copatka,« je hitela rdeča baržunasta peta. »Moja gospodinja je bila prelepa gospa in je tudi prelepo pela. O, nebeško je pela! Bila je operna pevka, in to je še imenitnejše kot mesar. Zvečer je odhajala zdoma in je pela! Saj pravim, nebeško je pela! Pozno je prihajala domov, s polnim naročjem rož, in je bila zelo trudna. In dragocene rože so bile to: orhideje in hijacinte in kamelije, ne pa take navadne, ki rasto pri nas. Bila je pač umetnica in je nebeško pela! Zlati čevljevček, moj bratranec, katerega je vedno zvečer obula, mi je to pravil! In jaz sem bila njena copatka, njena copatka!« Tu ji je zmanjkalo sape, kar je hitro izrabil čevljev:

»Če je bil tisti čevljevček tvoj bratranec,« je hitel, »sem jaz tvoj stric!« in jo je potapljal po rami.

»Buu!« se mu je izmaknila peta, »moja gospa je bila umetnica, in čeveljček je bil iz tenkega, zlatega brokata; tvoj gospodar je bil pa mesar, in ti si iz debelega, trdega, škripajočega usnja. Ti že nisi z mano v sorodu!« se je namrdnila.

»Ej čevelj je pa le čevelj, in copata je tudi neke vrste čevelj; vsi čevlji pa so si v sorodu, pa naj bodo iz brokata ali iz usnja,« so spet zbodle vilice.

»Jej! Jej! Jej! Kaj sem se domislil!« je opozoril nase samovarjev roček, oni, o katerem dolgo ni nihče vedel, kaj je prav za prav. »Premislite, zdaj se mi je zasvetilo: tudi jaz sem bil operni pevec. Pel sem, navadno le proti večeru, pozimi. Napolnili so me z vodo, prižgali plamenček, pa me je tako segrel in navdušil, da sem začel peti. Čaj so stresli v vodo, da je zadišalo po sobi, in takrat sem najlepše zapel. Zdaj vem, da sem bil operni pevec — o, in sem mislil, in tudi drugi so mislili, da sem navaden samovar!«

»Samovarjev roček,« so se vteknile vmes vilice.

»Saj sem bil po tem takem tudi jaz operni pevec,« se je ojunčila sicer boječa in molčeča glinasta črepinjica, ki je bila nekoč, v daljnih mladih letih — lonček. »Tudi v meni je ropotalo, kadar se je kuhal fižol.«

»V meni pa ni ropotalo, v meni je pa pelo!« je ogorčeno ugovarjal roček.

Vilicam je zmanjkalo besed in so molčale.

Osebnosti so se torej izkazale, da so zelo imenitne, in so škilile k roži, kajti zdela se jim je zelo lepa z veliko zlato krono, in so komaj čakale, da bi jih ogovorila.

Solnčna roža je pa ležala tiho in nepremično gledala v solnce, kajti megle so se bile že davno razpršile. Nebo je bilo azurno in kristalno čisto, kakor da je poveznjena ogromna kristalna čaša nad zemljo, in zdelo se je, da bi tudi zapela kakor kristalna čaša, če bi kdo mogel potrkati nanjo s prstom.

V tem jutru se je roža poslavljalja od solnca. Pa je nekaj padlo tik solnčne rože na tla, kot da je priletela z neba kepa rjave grude — bil je škrjanček. Prislonil je glavico ob cvet, s kljunčkom je pobral rosne solze z lica rože in je zažrgolel prav tiho:

»Ne jokaj, solnčna roža, kraljica vseh rož, ki te je solnce kronalo za kraljico! Ne boš umrla, živela boš naprej, živela, saj ti je solnce oče, zemlja mati!«

Roža je bila potolažena. Z zaupanjem je gledala v solnce in je pozabila na smrt. Škrjanček pa je vzletel in se je dvigal in dvigal naravnost v solnce in je zapel pesem o življenju, da so obstrmela vsa bitja in so bila potolažena, dasi so slutila že jesen.

»To je božji pevec,« so dejale vilice in niso bile kar nič več zbadljive. Tudi čevelj, peta, roček in črepinjica so prikimali in so molčali, kajti škrjančkove besede so jih čudno pretresle, saj v dnu srca niso bile niti zlobne niti pokvarjene.

Solnce je stalo v poldnevu, ko je prišel mimo smetišča dolg, suh dečko v temnomodri, delavski obleki, z velikimi lačnimi očmi. Sedel je na kup kamenja in je čakal, da je prišlo z nasprotne strani drobno, šibko dekletce — njegova sestra — z istimi lačnimi, nekoliko začudenimi očmi. Prinesla je bratcu, ki je bil v delu pri kovaškem mojstru, kosilo, da ni hodil vso dolgo pot do doma v predmestju. Vsak dan sta se čakala otroka na tem mestu, za plotom.

»Lačen sem,« je pozdravil bratec sestrico. Ona pa je molče sedla k njemu, zgrnila pred njim borno kosilce in ga je resno gledala, dokler je

jedel. Ko je končal, je šele odmaknila pogled od njega in tedaj je opazila uvelo solnčno rožo za plotom. Pobrala jo je in pokazala bratcu. Občudovala sta njen temni obrazek in mehke, žametne, uvele listke.

»Domov jo vzamem,« je določila deklica, »da si v vodi opomore. Tako lepa je in uboga.«

»In zlato krono ima, morda je kraljica!« je uganil deček.

Nato sta krenila otroka vsak v svojo smer: bratec v kovačnico, sestra pa domov v predmestje.

Ko se je vrnil bratec zvečer z dela, mu je že oddaleč klicala sestra:

»Solnčnica si je opomogla, nič več ne poveša glavice!«

Po revni večerjici sta jo otroka še dolgo občudovala in ugibala, kje je bil njen dom. Ko je bilo že čisto temno in se niso več razločili zlatorumeni listki od temnega obrazka solnčne rože, sta otroka zlezla v posteljo in sta utrujena zaspala.

Ponoči pa se je zgodilo čudo.

Podzemna izba, ki je bila še podnevi mračna, je zažarela v bajni svetlobi. Svetloba pa je prihajala od solnčne rože. Roža je bila vsa spremenjena: zdelo se je, kakor da stoji sredi izbe čudovito lepo vilinsko bitje, temne, zagorele polti, v smaragdno zeleni obleki, z zlatorumeno krono na glavi, z dobrimi, črnimi očmi. Solnčna roža je govorila bratcu in sestrici:

»Jaz sem kraljica rož. Solnce mi je oče, zemlja mi je mati, luna pa je moja dobra tetka. Živela sem med sestricami v vrtu in sem jim bila sestra in kraljica. Ves pisan je bil naš dvor. Po gredicah so sanjale astre, kakor drobna večna lučka je plamtela goreča ljubezen, v travi so se smejale marjetice: to so mi bile družice in spremstvo. Imeli smo dvorskega pevčka — škrljančka; dvorski norček je bil rdeči mak. Veselo je bilo v našem kraljestvu, vedno smo imeli polno gostov. Čebelice je gostila lipa s sladkim medom, metuljčkom pa je ponujal slak v belih, prozornih čašah hladne rose, da so veselo plesali. Vse rožice so se pozibavale z vetrom. Harmoniko je vlekel muren, kos je žvižgal na piščal, da se je režala celo resna in huda moja telesna straža v rdečih kapah — paprika v gredicah. Fižol ji je pomagal stražiti in se je naslanjal na svoje leseno sulico.

Oj, takrat je bilo lepo! Že so si prišile krizanteme na zelene plaščke sive gumbe — popke, ko se je zgodilo, da so me otroci utrgali tik nad korenino. Igrali so se procesijo in so me rabili za bandero. Nosili so me visoko v sprevodu, ovenčani s slakom in marjeticami. Ko pa so se naveličali, so me vrgli za plot; tam sem obležala. Ponoči me je pojila rosa, zjutraj pa sem začutila, da mi pojemajo moči in da bom umrla. Že sem se poslavljala od solnca, ko sta prišla vidva in sta me pobrala in napojila. A zdaj spet čutim, da bom kmalu umrla. Vsaki umirajoči solnčni roži pa se izpolni kaka želja. Solnce jo izpolni. V zahvalo, ker sta me pobrala in mi podaljšala življenje, pa odstopam vama to željo. Tetki luni jo povejta, ona jo bo pa povedala solncu. In izpolnila se vama bo tako gotovo, kakor sem jaz kraljica rož.« —

Glejte! Po rimski cesti je že stopala srebrna luna, in zvezdice so ji svetile. Rimska cesta se je začenjala na vzhodu, v loku se je spenjala čez vse nebo in je vodila naravnost skozi okno v izbo k temu bratcu in sestrici. Že je bila pomešana zlatorumena svetloba v izbi z lunino srebrno in že je stala luna sama v izbi. Bila je okrogla, debelušna, dobrodušna tetka, z belim obrazom, prijaznimi očmi, z okroglim podbradkom, v srebrnem predpasniku.

Bratec je pošepetal sestrici željo — in čudno — bila je ista, kar si je želela sestra. Zato je pogumno stopila pred tetko luno in je dejala:

»Želiva, da bi ta solnčna roža ne umrla, da bi vedno živela!«

»Tako pohitim za solncem,« je dejala tetka luna, »da ga čimprej dohitim in mu povem to željo. Cesta, obrni se, zvezdice, stopajtel!« — in že je bila cesta obrnjena, iz izbe je vodila skozi okno, v loku se je spenjala čez vse nebo in je vodila naravnost na zapad. Po njej je stopala luna, in zvezdice so ji svetile.

»Počasi gre, vse prepočasi,« sta gledala za njo otroka. »Da nama ne bi roža prej umrla, preden tetka luna dohiti solnce!«

Ko se je danilo prav polagoma od vzhoda, se je sestra zbudila. Z bosimi nogami je stopila k oknu: ni bilo na nebu več rimske ceste niti zvezdic niti lune.

»Bog ve, če je dohitela solnce?« se je zbala sestra. »Stara je že tetka luna in debelušasta. Naj bi bila rajši sedla v veliki voz, da bi bilo šlo hitreje. Tako se bojim, da bo roža prej umrla.«

Pogledala je prestrašena na solnčno rožo: listki njeni so viseli ob stebelcu navzdol, glavica je omahnila, listki v kroni so bili zgubančeni in rjavi, nekaj jih je že odletelo.

»Zdaj je prepozno!« si je mislila sestra.

Po treh dneh sta otroka zakopala rožo na dvorišču pod visokim, sivim zidom.

»Zdaj je prepozno,« je ponovila sestra, »zdaj je mrtva.« In debela solza ji je zdrknila čez lice.

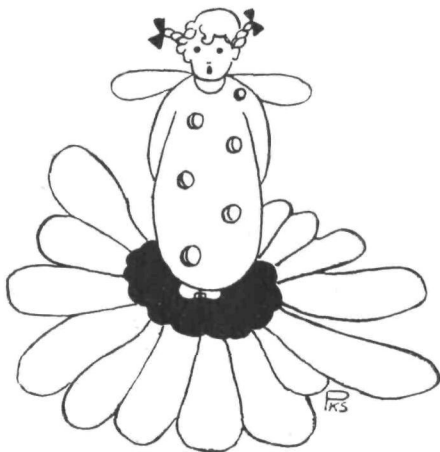
»Saj se ti je vse skupaj le sanjalo,« jo je tolažil bratec.

Drugo poletje pa je vzbrstela in vscvetela pod sivim zidom na dvorišču velika, lepa solnčna roža. V zakopanem cvetu je bilo zrelo semensko zrno, in iz njega je pognala nova solnčna roža.

»Zgodilo se je čudo, da se nama je izpolnila želja,« je dejala sestra in je imela prav.

Solnčna roža je cvetela vse poletje. In potem je poletje za poletjem vzeveta nova solnčna roža, ki je vzbrstela iz novega semena. Še danes cvete pod visokim sivim zidom v predmestju solnčna roža, sestra je pa že davno stara mamica.

Tako se je izpolnila škrjančkova prerokba, in ta zgodba je resnična. Kdor ne verjame, naj gre pogledat ali povprašat na smetišče za plotom. Morda so tam še čvelj, peta, roček, črepinica in vilice. Ti so bili priča...

Matko Krevh:

Junak.

Veselo-resna igra v treh dejanjih.

DRUGO DEJANJE.

Gozd. Na levi revna koča. Če možno, snežinke. Od leve iz ozadja rdeča luč, ko plešejo škratje. Zelo mračno. Sliši se skovikanje sove, bobnenje, sikanje, lajanje lisjaka, žvižganje, meketanje, krohot itd.

Dva škrata (rdeča, prihitita iz levega ozadja): Hav, hav! Bav, bav! (Se spakujeta.)

Prvi škrat: Poglejva, če je Jera doma!

Drugi škrat: Poglejva! (Se previdno približata koči.) Ni je menda.

Tretji škrat (od leve): Kaj sta opazila?

Drugi škrat: Vse dobro! Hav, havhav! Odšel je z doma naš bavbav.

Prvi škrat: Prazno; tiho je v vsej bajti,
mile Jere ni kje najti!

Tretji škrat: Prav, pa plešimo ta čas,
da nam v noge ne bo mraz!

Prvi škrat: Pojdi k čarovnici in ji sporoči, da ni molilke Jere doma. Naj pride sèm z vsem spremstvom!

Drugi škrat: Zakurijo naj v prepadu, da bo vse svetlo!

Tretji škrat: Zgodilo se bo. (Odide.)

Prvi škrat: Hopsa, hopsa, škratelj moj,
pleši, skači ti z menoj! (Plešeta.)

Drugi škrat: Koj zaplešiva na skok,
da bo treskalo pok, pok! (Na levi rdeča zarja. Med kričanjem in žvižganjem prihite škratje, naposled grda čarovnica.)

Škratje: Aj, aj, aj, pasji laj
čarovnico pozdravlja naj!
Se klanjajo ji volkodlaki,
vsi škratje, besi, grdi spaki! (Žvižganje.)
Aj, aj, aj — pasji rep:
in naš poklon in naš počep! (Počenejo.)
Mi tvoji škratje smo, kraljica,
ti zvita naša čarovnica. (Plešejo.)

Čarovnica: Hihi! Otroci moji! Danes ste veseli, kaj? Ne moti vas rožljanje rožnega venca (žvižganje), ne mrmranje škrbozobe Jere. (Krohot.) Sami smo v tem temnem gozdu, daleč proč od ljudi in zvonjenja. (Tuljenje.) Zvonov mi ne moremo slišati, kajne! In nocoj je toliko zvonjenja, da nam strašno brni po glavah! Jere ni, hihi — sami smo — haha — jaz bom plesala — haha — z vami skakala — o ja!

Škratje: Haha, haha, haha — o ja!

Čarovnica: Ti prvi škrat, ti greš na prežo,
kar ni za nas, ujameš v mrežo! (Mu dá mrežo.)

Prvi škrat: Na žvižga dva se skrijte vsi:
Nevarnost nam tedaj preti. (Odide.)

Čarovnica: Sedaj pa tačke si podajmo,
da bo naš ples lep dirindaj!
Hola, veljá — sedaj pa dajmo!
Hav, hav, bav, bav je pasji laj! (Plešejo okrog ča-

rovnice, ki jim daje takt s ploskanjem. Nekateri škratje jo spremljajo z ropotom škrbastih predmetov. Ko pa je najbolj veselo, se zaslišita dva žvižga.)

Škratje (preplašeni): O joj, nevarnost nam preti!

Čarovnica: Brž vstran odtod, vsak naj hiti! (Odhajajo. Prvi škrat od desne naglo:)

Prvi škrat: Oh, čujete gondрати staro Jero?

Pravkar začela je moliti vero.

Čarovnica: Le proč odtod, nazaj v prepad!

V prepadu pa pod našo kad!

Škratje: Spet vrača se naš bavbavbav,

nazaj v prepad! — Huš, hav, hav, hav! (Izginejo.)

Jera (od desne, počasi z rožnim vencem): Češčena Marija, gnade si polna... (Viha nos.) Mrcina zelena, kaj me motiš? Voham tvoj smrad, čarovnica grda! In plesali ste, škratje, po zemlji okrog moje koč. Čakajte, čakajte! Zarotim vas, da nobenega ne bo blizu! Seveda, ko me tri dni ni bilo doma, ste si predrznili v bližino moje koč. Mogoče ste celo zijali vanjo? Predrzni ste, predrzni, škratje potepinski! Ali jaz vam pokažem, kaj se pravi, hoditi po moji zemlji. Proč, proč! Sveti križ, sveti Rok in sveti Andrej — vi ste z menoj zdaj in vekomaj. Amen. — Oh, ves dan sem hodila, pa nič naprosila. Komaj prgišče moke za jutri, a sem že danes tako lačna! Vem, da je post, toda nekaj malega bi le rada užila — ali kaj, ko pa je moja koč prazna. In danes ne bo žive duše blizu — jaz pa si tudi ne upam k ljudem na tak dan. Povsodi se pripravljajo na svetke; pečejo pogače, postavljajo jaselce. Če bi šla k Borovnikovim, me ne bi zavrnil, ker so dobri ljudje. Škoda rajnega gospodarja! O, ko bi jim mogla poplačati dobrote! Pa kaj bom jaz revica, ki ničesar nimam! Rožni venci so vse moje imetje. Molila bom za svoje dobrotnike. Sveta Marija, mati božja... (Odide počasi v koč.)

Četrty škrat (od desne — hiti prestrašen na levo v ozadje):

Zdrobil se bodem v solnčni prah,

tako me je te Jere strah! (Izgine.)

Peti škrat (od desne): Oh, dečka glej, ki sem prihajal!

Šesti škrat (žalostno): A v koči Jera se nahaja.

Peti škrat: Podražil dečka jaz bi rad — —

Šesti škrat: Da Jera te spodi v prepad!

Jera (v koči): Oče naš, ki si...

Oba škrate: Čebrink, čebrunk — le brž v prepad!

Bolj huda Jera je ko gad! (Odhitita.)

Jera (od leve): Voham, voham peklensko smolo. Ali še niste izginili, škratje kozopeti? Če se še kateri prikaže, ga nabijem, da bo pomnil... O sveta Kozma in Damijan, vidva jih poženita stran! (Odide v koč. Skovikanje sove.)

Tonček (od desne, za njim angel):

Naš gozd, naš gozd — na cilju sem,

da bil sem z atekom tu — vem.

Res, dolgo sem do gozda hodil,

a vendar nisem nič zablodil.

Me angel božji varoval je,

povsod ob strani zvesto stal je. —

A kje je Jera beračica,

da z brašnom razvedrim ji lica?

(Škratje se prikazujejo.)

Oho, tu škratje so doma:
tu eden je, a tam sta dva!
Prestrašili bi radi me?
Ha, škratje, vi se motite!
Jaz — Tonček — ne bojim se škratov
in ne razbojnikov ne tatov!...

Jera: Kdo tukaj v gozdu rogovili?

Tonček: Jaz, Tonček, Bog se vas usmili!

Jera: Ti, Borovnikov sinek — Mati sveta!

Tonček: Da Tonček Borovnikov — jaz sem, teta!

Jera: Že prav, že prav, le kar naprej!
A to mi, ljubi fant, povej,
kaj iščeš tod ob uri tej?

Tonček: Jera, veste, nocoj je sveti večer!

Jera: Vem, o dobro vem. (Obriše si solzo.)

Tonček: Pri nas bomo postavili jaselec; Franica, Jelica in Slavka
že opletajo. Drevesca pa še nimamo, ker so nam ata umrli. Oni so nam ga
vsako — — —

Jera: — — — leto prinesli. Vem, vse dobro vem. Škoda taka, da so
umrli!

Tonček: Namesto njih sem pa jaz prišel po drevesce. Da! Toda
moje sestrice so se norčevale — —

Jera: Norčevale? O poznam to navado. Toda, Tonček, tukaj bom
jaz govorila.

Tonček: Počakajte, da povem. Preden sem odšel v naš gozd, sem
moral spraviti kopasto skledo žgancev pod streho. Kaj se čudite? Zakaj pa
ne? Glejte, Jera, tukaj so. Zabeljeni so tudi. Spravite jih pod streho!...

Jera: Tonček, kaj je s teboj?

Tonček: Prinesel sem vam tudi kruha in jabolk. Nate, vzemite in
se nasitite!

Jera: Bog ti plačaj, dobri otrok! Potrebna sem res zelo, saj nisem
danes skoro nič užila. Preden pa se nasitim, bi ti rada dobroto poplačala.
Reva sem sicer, a nekaj še premorem.

Tonček: Vem, da ste dobri, zato vas prosim, pomagajte mi posekati
kako lepo smrečico za božično drevesce.

Jera: Samo to želiš? — O, zlati otrok moj! Le pojdi z menoj, za lepo
drevesce vem. Celo leto sem mislila ob pogledu nanj na božič. Posekava ga,
in doma ga lepo okrasite, pa pomolite ob njem in jaseleah še za Jero! (Odide
za koč.)

Tonček: Saj sem vedel, da me bo Jera uslišala. Kadar pride k nam,
vselej ji bom kaj dal! (Gre za njo. Čez trenutek se sliši sekanje in Tončkov
občudovanje: Joj, kako je lepo, kako je lepo!)

Jera (se vrne z božičnim drevescem in ga spodaj še obsekuje. Z njo
Tonček): Tukaj, moj Tonček, božično drevesce, ker si tako priden in dober!

Tonček: O dobra Jera, kaj naj vam dam, ko ste mi izbrali tako
lepo drevesce in mi ga še pomagali posekati?

Jera: Moli ob jaseleah še za beračico Jero, jaz bom pa zate!

Tonček: Jera — Bog plačaj! (Zadene drevesce.)

Jera (ganjena): Naj te božje Dete blagoslovi, pa tudi vse dobrotnike
in dobre ljudi! Bog ti povrni, otrok, tvojo dobroto.

(Tonček počasi odhaja. Angel varih spotoma krasi drevesce.)

Z a s t o r.

(Konec prihodnjič.)

Drobiž.

Zakaj ljubimo svoj narod?

Napisal Vitogoj Slavenko.

II.

Da ljubimo svoj narod in svojo domovino, je nekaj naravnega. Človeka že srce vleče k lastnemu narodu. Saj vsakdo tudi svojo mater ljubi z gorkim čuvstvom, in narod je nekako mati vseh ljudi enega jezika. Tudi Zveličar je ljubil svoj judovski narod. Jokal je nad Jeruzalemom, ko je gledal v duhu pogibel trdovratnega mesta, in je govoril: »O, da bi bilo spoznalo tudi ti vsaj na ta svoj dan, kaj ti je v mir! Tako je pa skrito pred tvojimi očmi.«

Tudi čut hvaležnosti nam nalaga dolžnost, da ljubimo svoj narod. Od naroda smo prejeli in še prejemamo brezštevilnih duševnih in časnih dobrot, svoj materin jezik, razne šege. Dalje zavest, da smo udje obširne družine, da z nami sočuvstvujejo milijoni krvnih bratov.

Ves narod je nekaka velika družina. Vse, ki pripadajo istemu narodu, vežejo vezi krvnega in jezikovnega so-

rodstva. Vsi so si med seboj bratje in sestre po krvi in jeziku. In kakor se morajo v družini bratje in sestre med seboj ljubiti, tako se morajo tudi v veliki družini, v narodu, člani naroda med seboj ljubiti. Slabo je, če v družini ni ljubezni med posameznimi člani družine; slabo je pa tudi, če v narodu ni ljubezni med raznimi pripadniki naroda.

Narod je živ organizem. Je eno telo, sestojече iz raznih organov (udov). In kakor si morajo razni udje telesa med seboj pomagati, tako si morajo tudi udje ali pripadniki enega naroda med seboj pomagati.

Viden izraz pripadnosti k narodu je narodov jezik. Kako daleč sega naš slovenski narod in s tem naša slovenska domovina? Do vrh Karavank in do vrh notranjskega Snežnika? Ne, ne — marveč tako daleč, kakor daleč se govori naš slovenski jezik. Tja gor do Gosposvetskega polja, do vrh Svinje planine, do vrh Dobrača in pa doli do Jadranskega morja in Beneške ravnine se govori naš slovenski jezik, do tja dol in do tja gor sega tudi naš slovenski narod in naša slovenska domovina. (Konec.)

† Marica Gorenc,

umrla 20. 12. 1927.

Pokojna Marica je več let v tiskarni pripravljala Vrtec in Angelček za pošto. Njena marljivost in spretnost je veliko pripomogla, da sta lista točno prihajala na naročnike. Zadnje delo, ki ga je Marica v svoji službi opravila, je bilo, da je pripravila za pošto božično številko Vrtca in Angelčka. Tri dni potem je v ljubljanski bolnici umrla, stara šele 22 let. Pokojnica je bila dobra pevka in članica pevskega zbora ljubljanske stolnice. Pela je še na rojstni dan kralja Aleksandra pri slovesni službi božji, ki se je končala z zahvalno pesmijo. To je bila njena zadnja pesem.

